

Motion till riksdagen

1989/90:N45

av Börje Hörnlund m.fl. (c)

med anledning av prop. 1989/90:90 om forskning

I proposition 1989/90:90 om forskning läggs förslag om statliga satsningar på forskning och utveckling för perioden 1990/91–1992/93. I en partimotion från centerpartiets sida redovisas vår syn på forskningspolitikens inriktning och den framtida utformningen av forskningsorganisationen m.m. I föreliggande motion tas upp vissa frågor som berör civil-, arbetsmarknads- och industridepartementens områden.

Arbetsmarknadsdepartementet

I propositionen betonas vikten av att den arbetsmarknadspolitiska forskningen som bedrivs får en inriktning anpassad efter målen för arbetsmarknadspolitiken.

Från centerpartiets sida har vi vid upprepade tillfällen hävdat arbetslinjen i arbetsmarknadspolitiken framför ett passivt stöd till arbetslösa. Det är bl.a. mot denna bakgrund vi föreslagit att överskottsmedel från arbetslöshetsförsäkringen skall satsas på offensiva insatser för att öka utbudet av arbetskraft.

Enligt vår mening måste åtgärder som främjar ett ökat utbud av arbetskraft skapas och medverkar till att dåliga arbetsmiljöer förbättras och att den arbetsmarknadspolitiska forskningen anpassas därefter.

Arbetslivsfonden

Centern har aktivt medverkat till att arbetslivsfonden inrättats. Genom fonden tillförs arbetsmiljöområdet avsevärda offensiva resurser för förbättrade arbetsmiljöer och rehabiliterings- och arbetsanpassningsåtgärder. Arbetslivsfondens primära uppgift måste vara att stödja konkreta insatser för förbättrade arbetsmiljöer m.m. Det kan dock i senare skede av fondens verksamhet uppkomma lägen då stöd till ett forskningsprojekt inom arbetsmarknadsforskningen som rör arbetsmiljön, arbetsanpassningsåtgärder, rehabilitering m.m. är det mest angelägna. I ett sådant läge bör arbetslivsfonden vara öppen för att ge stöd. Denna fråga kan dock bli aktuell först i ett skede då arbetslivsfondens verksamhet stabiliserats.

Kollektiva forskningsinstitut

I proposition 1989/90:90 behandlas statens anslag till Arbetsmiljöinstitutet och Arbetslivscentrum. Vi vill i detta sammanhang betona vikten av att en

decentralisering av den kollektiva forskningen sker. Vi kommer i anledning av proposition 1989/90:76 om regionalpolitik för 90-talet precisera vår syn på hur denna decentralisering skall ske.

Mot. 1989/90
N45

Landsbygdens forskningsråd

Den pågående centraliseringen i samhället med en allt större koncentration av befolkningen till några få, allt större, orter och en samtidig avfolkning av landsbygden och dess tätorter kräver att även betydande insatser sker på forskningsområdet som syftar till att utveckla landsbygden och landsbygdens näringar. Tillvaratagande av jord, skog och andra resurser är avgörande för en positiv ekonomisk utveckling. Det är således synnerligen väsentligt att forskningsinsatser, som syftar till att utveckla landsbygden baserat på landsbygdens förutsättningar, kan genomföras.

Från centerpartiets sida har vi i en partimotion om landsbygdens utveckling, väckt i anledning av budgetpropositionen, understrukt nödvändigheten av att få fram korrekta analyser av landsbygdens förhållanden och landsbygdsutvecklingen i syfte att få ett mer fullödigt underlag för konkreta förslag på insatser. I partimotionen föreslogs mot denna bakgrund att ett "Landsbygdens forskningsråd" skulle inrättas.

Ett särskilt forskningsråd för landsbygden skulle komplettera de nuvarande forskningsråden och forskningsinstituterna. Därigenom skapas förutsättningar för ett statligt stöd, som är konsekvent inriktat mot på att stödja såväl forskning som utvecklingsprojekt i syfte att främja landsbygdens utveckling.

Vi föreslår att Expertgruppen för regional utveckling (ERU) mot denna bakgrund ombildas till ett Landsbygdens forskningsråd och upphör med sin nuvarande verksamhetsinriktning. Eventuella kvarstående åtaganden efter innevarande budgetår finansieras över kommittéanslaget. Vårt förslag innebär att 6 milj.kr. frigörs. Dessa medel bör således i stället utnyttjas för stöd till landsbygdsutvecklande forskning.

Industridepartementet

I forskningspropositionen behandlas vidare statens stöd till den tekniska forskningen och utvecklingen. De befintliga forskningsstödjande organ som behandlas under detta avsnitt är Styrelsen för teknisk utveckling (STU), delegationen för rymdverksamhet (DFR), statens energiverk (STEV), Energiforskningsnämnden (Efn) samt Studsvik AB som är ett av staten helägt bolag för forskning, utveckling och demonstration av energiteknik.

Vidare föreslås i propositionen att ett teknikvetenskapligt forskningsråd (TFR) skall inrättas och knytas till industridepartementet. Medel för det sistnämnda rådets verksamhet anvisas genom omfördelningar från flera sektorsorgan om totalt 67 milj.kr. utan att det i propositionen klart redovisas på vilket sätt denna omfördelning sker. Någon förstärkning av de ekonomiska resurserna är det således inte fråga om.

Från centerpartiets sida har vi vid upprepade tillfällen hävdade att forskning och teknisk utveckling är en grundläggande förutsättning för en offensiv och

framtidensinriktad näringspolitik med målsättningen att kunna bereda möjligheter till företagande i alla delar av landet. Samhällets satsningar på teknisk utbildning, forskning och utveckling måste framför allt inriktas mot att tillgodose de små och medelstora företagens behov. Det är bl.a. av detta skäl som STU och de regionala utvecklingsfonderna har en central roll i näringspolitiken. Från dessa synpunkter har också de nationella programmen, t.ex. för informationsteknologi och mikroelektronik, haft en alltför markerad inriktning mot storföretagen.

Vi anser även att teknikpolitiken måste ha en inriktning som syftar till en långsiktig utveckling av branscher som kan ge både en ökad kompetens och en bättre internationell konkurrenskraft, såsom t.ex. rymdprogrammet. Vi ser därför med tillfredsställelse på att regeringen anslutit sig till kraven på förstärkta ekonomiska resurser för både det nationella rymdprogrammet och för svenskt deltagande i det europeiska rymdsamarbetet, såsom centerpartiet har föreslagit under en följd av år.

Vi har understrukit att genom en ökad satsning på rymdtekniken kan angelägen och framtidensinriktad teknikutveckling åstadkommas. För Kirunaregionen är en sådan utveckling viktig och offensivt medel för omstrukturering av näringslivet. Vi återkommer i samband med den näringspolitiska propositionen i denna fråga.

STU

STU:s insatser för forskning och industriellt utvecklingsarbete i form av stöd till grundläggande och långsiktig kompetensutbyggnad och kunskapsutveckling har varit av stor betydelse.

I propositionen föreslås att STU skall koncentrera sitt forskningsstöd mot riktad teknisk grundforskning och tillämpad teknisk forskning. Stödet till den rena grundforskningen handhas av det teknikvetenskapliga forskningsrådet.

Vi kan acceptera den förändrade inriktningen, men samtidigt betona vikten av att STU:s insatser inriktas mot de små och medelstora företagen. Detta bör ges regeringen till känna.

Vi vill vidare understryka vikten av att stödet till enskilda uppfinnare inte eftersätts utan att dessa har möjlighet att få stöd och en generös behandling. Mot denna bakgrund bör satsningarna inom program 3 Nya produkter förstärkas med 10 milj. kr. och dessa medel avdelas för stöd till enskilda uppfinnare.

STU har också under den gångna treårsperioden svarat för genomförandet av målinriktad forskning bl.a. inom det nationella informationsteknologiprogrammet. Detta program upphör i och med innevarande budgetårs utgång.

Enligt vår mening har informationsteknologiprogrammet haft en alltför stor storföretagsinriktning. Vi förordar mot denna bakgrund att 20 milj. kr. avsätts för speciella satsningar inom informationsteknologin och specialdestineras för mindre företag. De regionala utvecklingsfonderna bör aktivt engageras för att främja sådana satsningar.

Dessa satsningar bör finansieras genom en omfördelning, genom att kärnkraftsföretagen åläggs att svara för huvuddelen av finansieringen av den kärntechniska forskningen vid Studsvik.

Mot. 1989/90
N45

Teknikvetenskapliga forskningsrådet

Från centerpartiets sida kan vi acceptera att medel omfördelas för att möjliggöra inrättandet av ett teknikvetenskapligt forskningsråd. Vi anser dock att detta TFR:s ansvarsområde skall vidgas och även omfatta stöd till grundforskning på miljöområdet och således vara ett Miljö/teknikvetenskapligt forskningsråd. Detta innebär även att rådet bör knytas till utbildningsdepartementet i stället för till industridepartementet. Dessa frågor utvecklas närmare i vår partimotion.

Energiforskning

Gällande energipolitiska beslut innebär att energisystemet inom halvtannat decennium huvudsakligen skall baseras på utnyttjande av förnybara och miljövänliga energislag samt effektivare energianvändning. Detta kräver enligt vår mening fortsätta kraftfulla insatser på energiforskningsområdet, men framför allt på att redan vunna erfarenheter får praktisk tillämpning. Betydande resurser måste därför främst avsättas för konkreta utvecklingsinsatser.

Enligt föredraganden ställer fastlagda riktlinjer stora krav på samhällets totala satsningar inom forskning och utveckling på energiområdet. Energiforskningsprogrammet skall främst stödja kompetensuppbyggnad på områden som är av betydelse för omställningen av energisystemet, medan det mera direkta ansvaret för utveckling och kommersialisering av energitekniken enligt föredraganden bör ligga på energimarknadens aktörer.

Det är enligt vår mening en självklarhet att kraftföretagen måste medverka i omställningen av energisystemet. Det är emellertid inte acceptabelt att ett fåtal, starka, aktörer på energimarknaden så totalt tillåts dominera och bestämma vilken inriktning de energipolitiska besluten skall få.

Enligt vår mening måste därför resurser skapas som möjliggör för oberoende och mindre traditionellt inriktade aktörer att kunna hävda sig på energimarknaden. Energiforskningsprogrammet bör därför mera vara ett komplement till den Energins utvecklingsfond, vilken vi i annat sammanhang föreslagit skall inrättas. Fondens huvuduppgifter bör vara att genom villkorliga lån och bidrag stödja investeringar som syftar till energihushållning och effektivare energianvändning samt alternativ energiproduktion såsom t.ex. solenergianläggningar, små vind- och vattenkraftverk, eldningsanläggningar för bibränslen, anläggningar för kraftvärmeproduktion m.m. Fonden övertar de uppgifter energiteknikfonden och teknikupphandlingsstödet har.

Intäkterna till fonden bedöms i vårt förslag uppgå till i storleksordningen 2,5 miljarder. Av fondens medel bör 100 milj.kr. reserveras för stöd till riskfyllda och tekniskt avancerade energiprojekt.

Med en sådan uppbyggnad och fördelning av de ekonomiska resurserna skapas förutsättningar och ekonomisk bas för en omställning och förnyelse av energisystemet. Detta bör ges regeringen till känna.

Energiforskningsnämnden

I propositionen föreslås att energiforskningsnämnden (Efn) skall avskaffas från den 1 juli 1990 och nämndens uppgifter överförs till statens energiverk och forskningsrådsnämnden (FRN).

Enligt vår mening finns ett stort och växande behov att bygga upp en fristående kompetens vid sidan av statens energiverk i syfte att få en mer allsidig belysning av möjligheter, problem, kostnader m.m. vid omställningen av energisystemet. Den långsiktiga energiforskningen riskerar att – om den inordnas i energiverket – helt eftersättas. Ett av de grundläggande motiven för att Efn inrättades, som en följd av reformeringen av myndighetsorganisationen på energiområdet 1981 (proposition 1980/81:90, NU 1980/81:60), var att den långsiktiga energiforskningen skulle ha en egen bas att stå på.

Det är vidare väsentligt att den utvärderingskompetens och kunskap som byggts upp inom Energiforskningsnämnden inte splittras upp på det sätt som föreslås i propositionen, där energiverket skall få ett "övergripande" ansvar och resp. programorgan självt skall utvärdera den forskning som stöds. Statens energiverk föreslås vidare få en samordnande roll för energiforskningsprogrammet samtidigt som organ knyts till regeringskansliet med uppgift att svara för övergripande utvärderingar och uppföljningar av programmet.

Enligt vår mening innebär en sådan organisation uppenbara risker för att det inte sker en oberoende och fristående utvärdering och uppföljning av programmen. Ett organ knutet till regeringskansliet på det som föreslås kan inte anses vara fristående och oberoende.

Enligt vår mening bör därför propositionens förslag om avveckling av energiforskningsnämnden avslås. Den bör även i fortsättningen ha ansvaret för AES-programmet och därmed kan målsättningen att slå vakt om de fristående forskargrupper som byggts upp uppfyllas. De medel som anvisats för detta mål bör således återföras till Efn och erforderliga resurser i övrigt anvisas för energiforskningsnämndens verksamhet. Vi beräknar dessa förvaltningskostnader till 9,5 milj.kr. Medel till energiverket bör minskas i motsvarande mån.

Studsvik

I propositionen föreslås att till kärnteknisk Forskning och utveckling inkl. R2-reaktorn vid Studsvik anvisas 43 milj.kr.

Enligt vår mening bör huvuddelen av dessa kostnader bäras av kärnkraftsföretagen. Vi föreslår därför att anvisade medel minskas med 30 milj.kr., vilka i stället anvisas till STU för stöd till enskilda uppfinnare och insatser för malinriktad forskning inom informationsteknologiområdet anpassade efter småföretagens behov i enlighet med vad som ovan förordats.

I propositionen behandlas även Sveriges medverkan i det internationella forskningssamarbetet på energiområdet. Enligt vår mening bör Sverige nu dra sig ur detta forskningssamarbete vad avser fusionsforskning. I vår partimotion om forskningspropositionen yrkas därför att riksdagen skall avslå föreslagen anvisning om 53,5 milj.kr. för detta ändamål.

Kooperationsforskning

I proposition 1989/90:90 saknas åtgärder som syftar till att främja den kooperativa forskningen. Detta är beklagligt då den kooperativa företagsformen är en särskilt lämplig form vid nyetablering av företag, där det personliga engagemanget och den personliga arbetsinsatsen har stor betydelse för möjligheterna att åstadkomma en positiv utveckling för det nystartade företaget.

Särskilt betydelsefull är den kooperativa företagsformen i orter och regioner, där behovet av samverkan är stort för att tillgängliga resurser skall kunna utnyttjas på ett effektivt sätt. Företagsformen bör bl.a. kunna bidra till att bryta koncentrationsutvecklingen i samhället och ge de landsbygdsbetonade delarna av Sverige bättre förutsättningar för en positiv utveckling.

Det är mot denna bakgrund väsentligt att samhället visar en aktiv vilja att stödja kooperationsforskningen. En breddad och utvecklad forskning på kooperationsområdet har en strategisk betydelse för möjligheterna att utveckla de kooperativa idéerna och därmed den kooperativa företagsmängden. Det är därför enligt vår mening synnerligen angeläget att en målmedveten satsning sker för att främja den kooperativa forskningen.

Av tradition har kooperationsforskningen bedrivits främst vid Sveriges lantbruksuniversitet. Någon professur i ämnet finns dock inte. Enligt vår mening finns en tillräcklig bas för att inrätta en professur i ämnet kooperationsforskning. En professur ger också betydligt bättre möjligheter att rekrytera unga forskare med intresse för att bedriva forskning om såväl nya kooperationsformer som den etablerade kooperativa verksamheten. Professuren bör inrättas vid Sveriges lantbruksuniversitet (SLU). Detta bör ges regeringen till känna.

Civildepartementets område

Inom civildepartementets område behandlas bl.a. forskningen om den offentliga sektorn, ungdomsforskning, jämställdhet m.m.

I propositionen föreslås bl.a. beträffande jämställdhetsforskning tre professurer med syfte att stärka jämställdhets- och kvinnoforskningen samtidigt som delegationen för jämställdhetsforskning avskaffas.

De forskningsområden dessa professurer skall inriktas mot föreslås vara mäns och kvinnors inkomster och löner, medicinsk kvinnoforskning och våld mot kvinnor.

Vi har för vår del inget att erinra mot att tre nya professurer inrättas inom området kvinnoforskning. Vi vill dock för vår del förorda att dessa professurer inrättas utanför de stora universitetsorterna bl.a. med hänsyn till kvinnors sämre sysselsättningsmöjligheter och den större kvinnoutflyttningen från regionalt utsatta områden.

Enligt vår mening finns vidare ett stort behov av stöd till de centra för kvinnoforskning och kvinnliga forskare som spontant vuxit fram vid universitet och högskolor. Dessa centra är nu under uppbyggnad.

Särskilda medel bör avsättas för dessa centra för kvinnoforskning. Totalt beräknar vi kostnaderna för denna verksamhet till 5 milj.kr. Målsättningen bör vara att stödja den jämställdhets- och kvinnoforskning som finns vid de små och medelstora högskolorna.

Hemställan

Med hänvisning till det anförda hemställs

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en förstärkt forskning kring landsbygdens förhållanden och utveckling.¹]

[att riksdagen beslutar att till Landsbygdens forskningsråd anvisa ett reservationsanslag under åttonde huvudtiteln på 6 000 000 kr.,¹]

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktningen av samhällets satsningar på teknisk utbildning, forskning och utveckling,

2. att riksdagen med avslag på proposition 1989/90:90 i denna del beslutar att anvisa 10 000 000 kr. utöver regeringens förslag till stöd för enskilda uppfinnare i enlighet med vad som anförts i motionen,

3. att riksdagen med avslag på proposition 1989/90:90 i denna del beslutar att anvisa 20 000 000 kr. för satsningar på informationsteknologi för små- och medelstora företag i enlighet med vad som anförts i motionen,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om utformningen av statens stöd till energiforskning,

5. att riksdagen med avslag på proposition 1989/90:90 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om formerna för inrättandet av det teknikvetenskapliga forskningsrådet,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om inriktning och utvärdering av energiforskningen och energiforskningsprogrammet,

7. att riksdagen med avslag på proposition 1989/90:90 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en fortsatt verksamhet vid energiforskningsnämnden (Efn),

8. att riksdagen med avslag på proposition 1989/90:90 i denna del som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ansvaret för AES-programmet,

9. att riksdagen till Energiforskningsnämnden under tolfte huvudtiteln för budgetåret 1990/91 beslutar anvisa 9 500 000 kr. för förvaltningskostnader m.m. i enlighet med vad som anförts i motionen,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i mo-

tionen anförts om finansieringen av R2-reaktorn och den kärntekniska forskningen och utvecklingen vid Studsvik,

Mot. 1989/90
N45

11. att riksdagen med avslag på proposition 1989/90:90 i denna del beslutar att de medel som är anvisade för R2-reaktorn och övrig kärnteknisk FoU minskas med 30 000 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om behovet av en professur i kooperationsforskning vid Sveriges lantbruksuniversitet,²]

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om lokaliseringen av föreslagna professurer i jämställdhetsforskning,³]

[att riksdagen beslutar till stöd för verksamheten vid centra för kvinnoforskning och kvinnoforskning vid universitet och högskolor anvisa ett reservationsanslag om 5 000 000 kr. i enlighet med vad som anförts i motionen.³]

Stockholm den 20 mars 1990

Börje Hörnlund (c)

Kersti Johansson (c)

Roland Larsson (c)

Håkan Hansson (c)

Kjell Ericsson (c)

Marianne Andersson (c)
i Vårgårda

Per-Ola Eriksson (c)

Göran Engström (c)

Gunhild Bolander (c)

Ivar Franzén (c)

Jan Hyttring (c)

¹ 1989/90:A30

² 1989/90:Jo31

³ 1989/90:Ub144